

KURIERZY GOTÓWKOWI – SPRZYMIERZEŃCY ORGANIZACJI PRZESTĘPCZYCH I TERRORYSTYCZNYCH

Radosław Wrzosek, Przemysław Wrzosek

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie

Streszczenie. Przystępczość zorganizowana jako zjawisko społeczne i ekonomiczne już dawno przekroczyła i przekracza wszelkie granice państwowe i prawne. Jej zasięg i zakres działania określany jest przymiotnikami: transgraniczna i międzynarodowa. Grupy przestępcze coraz częściej uzyskują nielegalne dochody w wysokości bilionów złotych, osiągając je w różnych miejscach świata. Problemem staje się ich transfer lub przemieszczanie do odbiorców, beneficjentów lub miejsc dalszego wykorzystywania przestępczego. Oficjalne i legalne kanały transferowe (banki, instytucje przekazów pieniężnych) są w większości skutecznie kontrolowane przez instytucje państwowe i policyjne, co uniemożliwia ich wykorzystanie przez międzynarodowych kryminalistów. W takich uwarunkowaniach zorganizowana przestępczość transfer środków finansowych zaczyna prowadzić bezpośrednio za pomocą kurierów gotówkowych przewożących pieniądze do wskazanych lokalizacji. W artykule opisujemy proceder nielegalnego, przestępczego przekazu gotówki na użytek grup przestępczych. Przedstawiono ujawnione przypadki przewozu pieniędzy i opatrzone je szczegółowymi informacjami dotyczącymi postępowania sprawców. Ukazano także działania i inicjatywy międzynarodowe podejmowane w celu wykrywania i zapobiegania zjawisku nielegalnego transferowania środków finansowych pochodzących z działalności przestępczej i na nią przeznaczonych. Autorzy zwracają uwagę na możliwość wykorzystania analizy geoprzestrzennej w tym zakresie, tym bardziej że należy poszukiwać nowych rozwiązań dla powstrzymywania przepływu przestępczych pieniędzy.

Słowa kluczowe: nielegalny transfer pieniężny, kurierzy gotówkowi, międzynarodowa przestępczość zorganizowana, terroryzm

WPROWADZENIE

Istnienie czasoprzestrzeni tzw. realnej i wirtualnej jest faktem. Dyskutowane w wielu aspektach nie budzi już skojarzeń wyłącznie fantastyczno-naukowych. Coraz częściej jest natomiast przedmiotem właśnie badań naukowych. To dobrze, bo ten specyficzny

Adres do korespondencji – Corresponding author: Przemysław Wrzosek, Zakład Studiów nad Przystępczością Zorganizowaną i Terroryzmem, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111, 12-100 Szczytno, e-mail: p.wrzosek@wspol.edu.pl

dualizm ma coraz częściej oddziaływanie na rzeczywistość. Nie mamy tu na myśli jedynie „przełożenia wirtualu na real”, ale ich wspólne istnienie i tworzenie nowych odmian rzeczywistości. Ta interakcja jest wzajemna, ale należy stwierdzić, że coraz częściej waga oddziaływania zależy od przestrzeni cyfrowej. Mówi się o wirtualnej rzeczywistości, pieniądzu, znajomości, spotkaniu, ale także narzędziach, działalności, protestach, przestępstwie, a nawet ataku czy też wojnie. Przy czym, co ciekawe, mają one teraz jak najbardziej realny charakter. Słowo „wirtualny” nie oznacza już tylko „wymyślony, oderwany od rzeczywistości, związany z techniką komputerową, Internetem, cyfrowy”, a w domyśle „faktycznie i realnie nieistniejący”.

Przestępcy już dawno dostrzegli możliwości istniejące w świecie wirtualnym. Obecnie cyberprzestępczość ma jak najbardziej realny wymiar. Cyberterroryzm jest jednym z głównych kierunków rozwoju działalności terrorystycznej. Szczególnie dyskutowana jest możliwość cyberataków terrorystycznych na infrastrukturę krytyczną. Poprzez Internet i w sieci dokonywane są przestępstwa, ale nie tylko. To dzięki chociażby możliwościom komunikacyjnym i informacyjnym oraz możliwości przekazu środków finansowych Internet jest bardzo efektywnym narzędziem wykorzystywanym przez przestępców i terrorystów. Z sieci uzyskiwane są informacje o osobach, ich dane (także wrażliwe), informacyjne o ich majątku, finansach czy aktualnej działalności, a nawet lokalizacji. Z resztą dane lokalizacyjne, mapy, informacje i obrazy miejsc są niejednokrotnie podstawą planowania działań dla organizacji przestępczych. Nie chodzi tu tylko o proste rozpoznanie miejsca popełnienia przestępstwa, ale np. w ramach zorganizowanej przestępczości gospodarczej o planowanie spekulacyjnych zakupów gruntów w związku z budowami i inwestycjami (np. budowy autostrad). Szczególnie ważne dla działalności przestępczej lub terrorystycznej jest wykorzystanie finansowych i bankowych możliwości Internetu. Jednakże świat wirtualny podlega coraz bardziej szczegółowej kontroli i nadzorowi, co umożliwia nie tylko wykrywanie i dochodzenie przestępstw, ale przede wszystkim im zapobieganie. To właśnie skłania przestępczość zorganizowaną i terrorystów do powrotu do wcześniejszych rozwiązań w zakresie przekazów finansowych. Dlatego też coraz częściej rezygnuje się z przelewów bankowych, a korzysta z kurierów gotówkowych. Można postawić hipotezę, że może to być dowód na powiązanie przestępczości zorganizowanej i terroryzmu, a kurierzy gotówkowi wzorowani są na systemie Hawala.

PRZESTĘPCZA DZIAŁALNOŚĆ KURIERÓW GOTÓWKOWYCH

Przestępczość zorganizowana i działalność organizacji terrorystycznych stanowią w obecnych czasach szczególne zagrożenie dla wszystkich państw świata. Motorem napędowym obydwu rodzajów działalności jest gotówka. Bez posiadania odpowiednich zasobów finansowych niemożliwe jest funkcjonowanie już istniejących komórek, organizacja nowych, planowanie i realizacja działań czy też rekrutacja członków. Zamachy terrorystyczne w Nowym Jorku z 9 września 2001 r. spowodowały intensyfikację prac społeczności międzynarodowej mających na celu ograniczenie dostępu do pieniędzy i możliwości ich transferu dla terrorystów i przestępców. Powstanie rozwiązań prawnych i instytucjonalnych stało się tym samym istotną zaporą powstrzymującą działania

w tych obszarach. Restrykcyjne działania w zakresie transferu środków obejmujące bankowość tradycyjną i elektroniczną oraz firmy z sektora finansowego spowodowały konieczność poszukiwania przez świat przestępczy skutecznych i w miarę bezpiecznych rozwiązań umożliwiających takie poczynania.

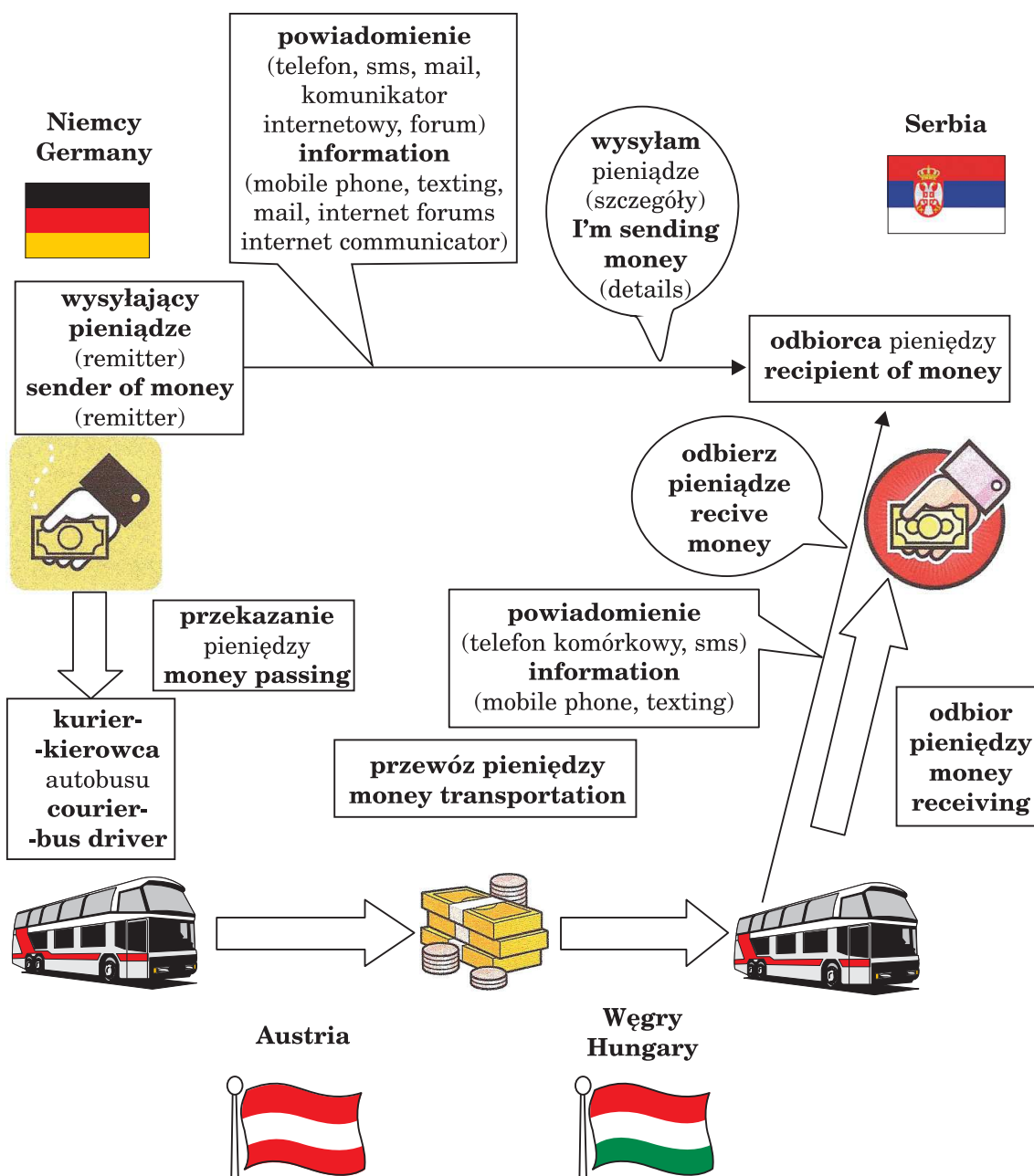
Alternatywą stał się w tym wypadku system nieformalnego transferu środków IFTS (ang. *Informal funds transfer systems*) za pośrednictwem kurierów gotówkowych (ang. *cash couriers*) umożliwiający dokonywanie nierejestrowanych transakcji. Mechanizm działania tego typu przekazu charakteryzuje się bardzo prostą budową i polega na powierzeniu zaufanej osobie pewnej sumy gotówki, która w zamian za wynagrodzenie (z reguły jest to określony procent od przewożonej kwoty) dostarcza ją we wskazane przez zleceniodawcę miejsce. Należy przy tym wskazać, że transfer środków może być realizowany w różnych formach, np. za pośrednictwem kierowców autobusów.

Ta forma była szeroko stosowana do transferowania pieniędzy z Niemiec do Serbii od chwili, kiedy rozpoczęła się wojna na Bałkanach. Wówczas, ze względu na nałożone przez ONZ embargo, przelewy do Serbii za pośrednictwem formalnych kanałów były zakazane. Jedyną opcją wysyłania tam pieniędzy było zapytanie kierowców autobusów czy przewiozą gotówkę (rys. 1). Tym samym kierowcy autobusów zmonopolizowali rynek przekazów pieniężnych do Serbii i ustalili stałą opłatę za tą usługę w wysokości 10% kwoty, która została wysłana. Na trasie Monachium–Belgrad autobus odjeżdżał z Monachium o 18 w czwartki i o 4:30 w piątki. Nadawca przekazywał kierowcy kopertę z pieniędzmi po przeliczeniu kwoty w jego obecności. Kierowca odbierał gotówkę i kontaktował się z odbiorcą przez telefon komórkowy w chwili gdy autobus zbliżał się do miejsca przeznaczenia, gdzie czekał beneficjent. Istotny jest fakt, iż nadawca, kierowca autobusu oraz odbiorca nie wymieniali między sobą żadnego numer kodu lub numeru zamówienia związanego z transakcją. Kierowca autobusu sprawdzał jedynie ID beneficjenta przed przekazaniem mu pieniędzy.

Usługa transferu pieniężnego poprzez kierowcę autobusu trwała tylko jeden dzień, pozwalając na dotarcie środków od nadawcy z południowej części Niemiec do odbiorcy w północnej części Serbii. Główne firmy świadczyły usługi przewozowe z Niemiec do około piętnastu miejsc w Serbii, w tym dużych miast, takich jak Belgrad, Nisz i Nowy Sad. Po zakończeniu wojny i zniesieniu embargo formalne kanały przekazu, takie jak bank i inne zaczęły być odbudowywane. Wzrost liczby uczestników rynku transferów nie pozwolił kierowcom autobusów na utrzymanie wysokiego poziomu opłat. Opłaty te są teraz bardziej napiwkem za usługę niż opłatą samą w sobie.

Według wywiadów przeprowadzonych z kierowcami autobusów wysokość opłat wynosiła później około 3% transferowanej kwoty [Luna-Martinez i in. 2006]. Bez wątpienia z tego typu usług korzystają nie tylko osoby pracujące w Niemczech czy w innych krajach, zainteresowanie występuje zarówno ze strony świata przestępczego, jak i organizacji terrorystycznych. Jest to dogodny sposób transportu środków uzyskanych z handlu narkotykami, paliwem, z przemytu papierosów, prostytucji czy też wielu innych przestępstw.

O skali transferu gotówki za pośrednictwem kierowców autobusów świadczą dane z National Bank of Serbia, według których wpływy pieniężne w 2004 r. wyniosły 2,4 mld USD, przy czym 1,2 mld USD przybyło za pośrednictwem banków, a pozostała kwota kanałami

Rys. 1. Przekazy pieniężne poprzez kierowców autobusu podczas wojny domowej na Bałkanach
Fig. 1. Money transfers done through bus drivers during civil war in the Balkans

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Luna-Martinez de i in. [2006]

Source: Own elaboration based on Luna-Martinez de et al. [2006]

nieformalnymi [Luna-Martinez i in. 2006]. Biorąc pod uwagę przedstawione dane, należy wnioskować, iż tendencja wzrostowa w tym obszarze będzie nadal utrzymywać się na wysokim poziomie.

Autobus stanowił również środek transportu, w którym podróżowała do Meksyku grupa 14 osób zatrzymanych w McAllen, w stanie Texas. Zostali oni aresztowani i przedstawiono im zarzut świadomej zмовy w celu uniknięcia obowiązku zgłoszenia transakcji gotówkowych poprzez ukrycie w bagażu 3,1 mln USD. Przejęcie tej kwoty

oraz duża liczba aresztowanych stanowi największy sukces w roku podatkowym 2010, a zarazem jest potwierdzeniem skuteczności działających wspólnie Urzędu do Spraw Imigracji i Egzekwowania Prawa Celnego [U.S. Immigration and Customs... 2013 r.] (ang. *Immigrations and Customs Enforcement- ICE*) oraz Urzędu Ceł i Ochrony Granic (ang. *Customs and Border Protection – CBP*) [U.S. Customs and Border... 2013]. Informację taką przekazał komisarz Alan Bersin z CBP [Fourteen persons charged ... 2013].

Do transferu środków kurierzy gotówkowi bardzo często wykorzystują linie lotnicze, pieniądze są wówczas przewożone także w bagażu. Jako przykład wskazać można tutaj sprawę największego przejęcia przewożonej gotówki, które miało miejsce 15 marca 2008 r. na lotnisku w Dublinie. Zatrzymany został wówczas Irlandczyk Mark Lee podróżujący do Brukseli, w którego walizce oprócz banknotów nie znaleziono nic więcej. Po przeliczeniu przejętych pieniędzy okazało się, iż przewożona kwota wynosiła 676 625 euro. Lee przyznał się do dostarczania pieniędzy na rzecz nieznanego dilerka narkotyków. Na tym samym lotnisku z równie dużą kwotą, wynoszącą 279 450 euro, ukrytą w podwójnym dnie walizki, zatrzymany został Eugene Jude Murphy, który przyleciał z Portugalii. Przesłuchiwany później w trakcie śledztwa Murphy odmówił odpowiedzi na jakiegokolwiek pytania dotyczące źródła pochodzenia przejętych pieniędzy [Conor Laly... 2013]. Jak twierdzi Denis Twohig, zastępcą dyrektora jednostki śledczej Urzędu Skarbowego, pieniądze są przemieszczane z państw członkowskich z przeznaczeniem na zakup kolejnych ilości narkotyków. Prawdopodobny również jest fakt, iż pieniądze są przeniesione w celu pokrycia wydatków związanych z życiem przestępców mieszkających za granicą. Świadczyć o tym mogą również badania 21 spraw zakończonych w tym roku w Irlandzkim Sądzie Najwyższym ujawniających, iż wiele przewozów pieniędzy wykonali pasażerowie podróżujący z Irlandii do Malagi, będącej bramą południowej Hiszpanii, gdzie wielu irlandzkich przywódcy gangów ma swoją siedzibę [Conor Laly... 2013]. Wskazać należy, że osoby działające jako kurierzy gotówkowi w większości przypadków pracują dla dużych organizacji przestępczych lub terrorystycznych, a swoją działalność traktują jako główne źródło dochodu. Niemniej występują również przypadki, w których realizujący funkcję kuriera gotówkowego spłaca w ten sposób dług wobec przestępców czy też terrorystów lub jest do tego typu działań zmuszony. Istotnym czynnikiem, na który należy zwrócić uwagę, jest poziom przygotowania kurierów gotówkowych do realizacji powierzonych zadań. W przypadku zatrzymania przez służby celne, Policję, straż graniczną nie przekazują oni transferowanych środków bez ujawnienia źródeł ich pochodzenia oraz danych i miejsca odbiorcy.

O lawinowym wzroście transferów gotówkowych realizowanych przez kurierów gotówkowych tylko w Irlandii świadczy rekordowa liczba spraw o przepadek zajętych pieniędzy napływających do sądów (w 2010 r. – 21 w i 2,2 mln euro zajętych środków). Innym dowodem tego jest też liczba spraw dotyczących prób przemytu gotówki odnotowanych przez służby celne głównie na lotniskach i w portach (31 do 2009 r., a w samym tylko w 2009 r. – 34 przypadki) [Conor Laly... 2013]. Nasilenie się działalności kurierów gotówkowych ma miejsce również w USA, gdzie ICE oskarżył 16 osób (14 Wenezuelczyków, jednego obywatela Dominikany zamieszkałego w Nowym Jorku, jednego obywatela Puerto Rico) o przemyt dużych ilości środków pieniężnych w swoim bagażu. Osoby te przewoziły co najmniej 7 mld USD w trakcie lotów z Puerto Rico do różnych

miejsc w USA. Oskarżeni Herman i Herman (ojciec i syn) Solorzano nie przyznali się do winy przed sądem w Miami. Są oni oskarżeni o pakowanie do swoich walizek plików pieniędzy o wartości 100 tys. USD. Podczas rewizji przeprowadzonej przez ICE w ich domu znaleziono kilka walizek zawierających w sumie około 450 tys. USD. Do winy nie przyznał się również inny oskarżony Alba Villalobos rzekomo uczestniczący w czarnym rynku wymiany walut za pośrednictwem Wenezuelskich bolivars. Według ICE, aresztowania na Florydzie, Puerto Rico i w Nowym Jorku są wynikiem podejrzeń o spisek, którego celem jest pranie dochodów pochodzących z handlu narkotykami [The Chief Officers... 2013]. Działania prowadzone przez ICE przynoszą wymierne korzyści w walce z przemytem środków pieniężnych. Dochodzenia prowadzone od 2003 do 2009 r. doprowadziły do aresztowania ponad 1100 osób i zajęcia 410 mln USD [U.S. Immigration and Customs... 2013] Kurierzy podróżujący liniami lotniczymi stosują również metodę, powszechnie używaną przez przemytników narkotyków, polegającą w tym przypadku na połknięciu pakietów z gotówką. Dostyc dobrze ilustruje to przykład osoby zatrzymanej w Kolumbii na lotnisku w Bogocie udającej się do Limy w Peru. Prześwietlenie rentgenowskie wykazało dziesiątki pakietów owiniętych lateksem wewnątrz brzucha zatrzymanego. Początkowo podejrzewano, że są to narkotyki, jednakże okazało się, iż znajduje się w nich gotówka – 47 500 USD [Colombian Airport Police... 2013]

Przedstawione przykłady odnosiły się głównie do przemytu za pośrednictwem kurierów gotówkowych środków pieniężnych pochodzących prawdopodobnie z różnorodnych przestępstw lub z handlu narkotykami, w którym współuczestniczyły na zbliżonych warunkach zarówno organizacje przestępcze, jak i terrorystyczne. Istnieją jednakże informacje zgodnie, z którymi finansowanie działalności terrorystycznej mogło odbywać się za pośrednictwem kurierów gotówkowych. Według FATF [The Financial Action Task... 2013] działania organizacji terrorystycznej „A” w Azji Południowo-Wschodniej wyraźnie wskazują na kluczową rolę kurierów gotówkowych w poparciu operacji terrorystycznych. Organizacja ta unikała korzystania z tradycyjnego systemu bankowego w celu obejścia zabezpieczeń oraz uniknięcia pozostawienia śladu rewizyjnego dla organów ścigania. Finansowanie zamachów na Bali, które miały miejsce w październiku 2002 r., zostało dokonane przez szefa operacji Al-Kaidy dla osoby H., szefa Organizacji „A”, który ukrywał się w Tajlandii w 2002 r. Osoba H. przekazała 30 000 USD dla sprawców zamachów bombowych na Bali w dwóch partiach przez kilku przewoźników środków pieniężnych. Kurierom zajęło to kilka tygodni. Zamach na JW Hotel Marriott w Dżakarcie był również finansowany z funduszy dostarczonych przez osobę H. z Tajlandii. Ponownie, w sumie 30 000 USD pochodzących z funduszy Al-Kaidy, zostało wysłane do Indonezji w kwietniu 2003 r. poprzez łańcuch kurierów [Terrorist financing... 2013].

Innym przypadkiem, który wskazuje na działalność kurierów gotówkowych w finansowaniu terrorystów jest próba zamachu na Times Square 1 maja 2010 r. [Car bomb found... 2013]. Według CNN, celem nalotów agentów federalnych przeprowadzonych 13 maja 2010 r. byli kurierzy gotówkowi. Sugeruje to, iż śledczy mogli przyglądać się, jak sieci terrorystyczne przesyłały pieniądze do Stanów Zjednoczonych użyte do kupowania samochodów ciężarowych i innych materiałów w niedoszłym zamachu. Jak wskazał pod warunkiem zachowania anonimowości pewien mężczyzna z kręgów związanych z toczącym się śledztwem, pieniądze przewidziane na Times Square dostarczył zamachowiec

Faisal Shahzad. Śledczy nie są pewni jednak, czy należały one do współników czy jest to po prostu przeniesienie funduszy między Bliskim Wschodem i Azją Środkową obywateli, którzy żyją w USA oficjalnie [Newsmax, Independent American... 2013]. Obecnie walka z przemytem gotówki przez kurierów gotówkowych odbywa się na wielu frontach z zastosowaniem różnorodnych metod prawnych i organizacyjnych mających na celu ograniczenie tego coraz bardziej nasilającego się zjawiska, trudno bowiem jest mówić o możliwości jego całkowitej eliminacji.

Najważniejszym rozwiązaniem prawnym jest IX zalecenie specjalne [Terrorist financing... 2013] FATF, którego głównym celem jest ograniczenie transgranicznych przepływów gotówkowych organizacji terrorystycznych i przestępczych. Przedmiotowe zalecenie stanowi uzupełnienie ośmiu wcześniej wydanych zaleceń dotyczących finansowania terroryzmu oraz 40 dokumentów [The Forty recommendations... 2013] stanowiących zestaw środków zaradczych przeciwko praniu pieniędzy. Faktem jest, że nastąpiło to dosyć późno – dopiero podczas spotkania FATF, które odbyło się w Paryżu 20–22 października 2004 r. [Targets Cross-Border... 2013], a więc trzy lata po zamachach z 11 września 2001 r., w wyniku których wzrosła liczba działań mających na celu ograniczenie dostępu do środków finansowych dla terrorystów i świata przestępczego. IX zalecenie obliguje kraje je stosujące do wielu działań, m.in. do :

- dysponowania środkami do fizycznego wykrywania transgranicznego transportu walut lub papierów wartościowych na okaziciela, włączając w to system deklaracji i obowiązek ujawniania przewożonych wartości pieniężnych;
- zapewnienia, że ich odpowiednie organy mają uprawnienia do zatrzymywania lub ograniczenia wwozu waluty lub papierów wartościowych na okaziciela w przypadku podejrzenia o związek z finansowaniem terroryzmu lub praniem brudnych pieniędzy, walut fałszywie zadeklarowanych lub nieujawnionych;
- zapewnienia, że skuteczne, proporcjonalne i odstraszające sankcje będą stosowane wobec osób składających fałszywe oświadczenie lub nieujawniających przewozu walut. W wypadkach, gdy waluta lub papiery wartościowe na okaziciela są związane z finansowaniem terroryzmu lub praniem brudnych pieniędzy, państwa powinny także przyjąć środki, w tym prawne zgodne z zaleceniem 3 i zaleceniem specjalnym III, które umożliwią konfiskatę takich walut lub papierów wartościowych [Zalecenie III... 2013].

Istotne uzupełnienie IX zalecenia stanowią wytyczne FATF – Najlepsze Praktyki Międzynarodowe, Wykrywanie i zapobieganie nielegalnego transgranicznego transportu środków pieniężnych i instrumentów zbywalnych na okaziciela [International best practices... 2012]. W dokumencie tym skupiono się na obszarach, które okazały się wyzwaniem dla jurysdykcji we wdrożeniu IX zalecenia oraz zapewniono możliwe, sprawdzone i działające rozwiązania [Detecting and Preventing Cross-Border... 2013].

Poza rozwiązaniami prawnymi, które stanowią podstawy w walce z kurierami gotówkowymi, stosowane są również inne działania mające współmiernie oddziaływać. Jednym z nich jest wycofywanie banknotów o dużych nominałach. Na problematykę tę zwrócił uwagę włoski Bank Centralny. Z raportu przygotowanego w czerwcu 2009 r. przez jednostkę wywiadu finansowego tej instytucji wynika, że: „banknoty o wysokich nominałach ułatwiają od strony logistycznej zarządzanie dużymi sumami pieniędzy” [Niebezpieczne banknoty... 2013]. Ponadto w raporcie wskazano inne argumenty za wycofaniem z obiegu

banknotów o nominale 500 euro. Są to m.in. pranie pieniędzy i oszustwa podatkowe. Potwierdzają to badania przeprowadzone dla Banca d'Italia, w wyniku, których okazało się, że najczęściej banknotów o nominale 500 euro w przeliczeniu na osobę występuje w pobliżu granicy ze Szwajcarią i San Marino. Państwa te mają mniej restrykcyjne przepisy dotyczące prania brudnych pieniędzy niż Włochy. Skalę tego problemu potwierdza również informacja z 20 lutego 2010 r. podana przez Krajowy Urząd Skarbowy, według której Włosi, ukrywający swoje oszczędności przed opodatkowaniem za granicą, zadeklarowali kwotę 95 bilionów euro w ciągu ostatniego roku. Miało to związek z częściową amnestią podatkową uchwaloną przez parlament tego kraju [Sherer 2010]. O ile uzyskanie takich danych w odniesieniu do osób fizycznych jest możliwe, to pytaniem bez odpowiedzi pozostanie kwota, którą mogą zdeponować lub też obracać organizacje przestępcze. Ponadto, jak wskazuje Russell Benson – dyrektor regionalny Urzędu do Walki z Narkotykami [The United States Drug... 2013] (ang. *Drug Enforcement Administration – DEA*) dla Europy i Afryki, banknoty 500 euro gromadzą w celu transportu także handlarze kokainy z centralnej i południowej Afryki, dla których istotnym czynnikiem jest ich waga. Milion dolarów w banknotach o nominale 100 USD waży około 10 kg, natomiast ta sama kwota z wykorzystaniem banknotu 500 euro waży jedynie 1,5 kg [Sherer 2010]. Na tę zależność zwróciły zapewne uwagę i ją wykorzystują w swoich działaniach również inne organizacje przestępcze i terrorystyczne. Nie bez znaczenia jest fakt, iż organizacje te zarabiają również na kursie wymiany europejskiej waluty [Exchange Rates... 2013].

Innym krajem, w którym zwrócono uwagę na fakt wykorzystywania 500 euro przez świat przestępczy i wprowadzono ograniczenia w dystrybucji i użytkowaniu banknotu o tym nominale jest Wielka Brytania. Obostrzenia te nie dotkną zwykłych obywateli, nadal będą oni mogli dokonywać wpłat na rachunki bankowe, np. w przypadku powrotu z zagranicy z walutą, ale nie będą już w stanie łatwo jej zdobyć w Wielkiej Brytanii. Działania te są wynikiem analizy Urzędu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej (ang. *Serious Organised Crime Agency – SOCA*) [Serious Organised... 2013] przeprowadzonej w ciągu kilku miesięcy przy współudziale hurtowników banknotów, pracowników naukowych, sektora finansowego, Urzędu Regulacji Rynków Finansowych (ang. *Financial Services Authority – FSA*) [The Financial Conduct... 2013], Stowarzyszenia Komendantów Policji (ang. *Association of Chief Police Officers – ACPO*) [The Association of Chief... 2013], Urzędu Skarbowego (ang. *Her Majesty's Revenue and Customs – HMRC*) i Urzędu Kontroli Granicznej (ang. *UK Border Agency – UKBA*) [UK Border Agency... 2013]. Przedmiotowa analiza dostarczyła niezbitych dowodów o skali nadużyć z wykorzystaniem banknotu 500 euro, jak również wskazano, iż 90% zapotrzebowania na ten nominał pochodziło od przestępców [€500 note... 2013]. Konkludując, można stwierdzić, iż opisane działania spowodują znaczne utrudnienia i ograniczą możliwości organizacji przestępczych i terrorystycznych uczestniczących w procesie prania pieniędzy i ich transferowania. Równie zasadny, i nieodzowny wydaje się wniosek o konieczności podjęcia ogólnowiatowych rozmów na temat ograniczenia obrotu i dystrybucji banknotów o dużych nominałach.

W walce z kurierami gotówkowymi stosowane są również różnorodne rozwiązania techniczne. Bardzo skuteczne i często używane do wykrycia przemycanej gotówki są psy szukające (ang. *sniffer dogs*). Rozwiązanie to, z powodzeniem wykorzystywane do poszukiwania narkotyków, znalazło zastosowanie również w tym wypadku. Potwierdzeniem

dużej skuteczności działania jest przykład cocker spaniela wabiącego się Robbie i na co dzień służącego w Wielkiej Brytanii. W trakcie działań prowadzonych wspólnie przez Guardia di Finanza i policję brytyjską na lotnisku Malpensa w Mediolanie pies bardzo szybko wskazał dwie osoby przemycające gotówkę. Pierwszy z zatrzymanych przewoził w swojej walizce 40 000 USD, natomiast druga osoba ukryła w swojej bieliźnie kwotę 46 000 euro [British sniffer dogs... 2013]. Konieczność współpracy w tym obszarze wynikała z faktu, iż służby włoskie posiadały 300 psów szukających rozmieszczonych na lotniskach i przejściach granicznych, ale były one przeszkolone jedynie do poszukiwania narkotyków oraz materiałów wybuchowych. Z kolei Wielka Brytania ma około 20 psów potrafiących wyszukiwać gotówkę, które pozostają w służbie przez 8 lat [British sniffer dogs helps... 2013].

Problem kurierów gotówkowych pozostaje nadal nierozwiązany, co obliguje instytucje i społeczność międzynarodową do nieustających działań w tym obszarze. Potwierdzają to liczne inicjatywy, m.in. deklaracja grupy G8 w sprawie walki z terroryzmem [G8 Declaration on Counter... 2012], wydana podczas szczytu, który miał miejsce we włoskiej L'Aquila od 8 do 10 lipca 2009 r. [Ministry of the Interior... 2013]. Na przedmiotowej deklaracji wskazano, iż szczególną uwagę należy zwrócić także na zjawisko przemytu środków pieniężnych, nadużycia transferu pieniędzy i innych form ruchu terrorystycznych funduszy. Jej autorzy zapraszają do ważnych prac związanych ze zwalczaniem przemytu środków pieniężnych i korzystania z kurierów gotówkowych w celu finansowania terroryzmu, a w szczególności wspólnej akcji G8, w wyniku której dokonano ponad 70 przechwyceń na łączną kwotę około 3,5 mln USD [G8 Declaration on Counter Terrorism... 2013].

Instytucjami, które zwróciły uwagę na konieczność intensyfikacji działań w obszarze przeciwdziałania przemytowi gotówki za pośrednictwem kurierów są INTERPOL [Interpol Web Page. 2013] oraz Światowa Organizacja Celna [World Customs Organization... 2013]. W wyniku wspólnych działań zorganizowano w maju 2008 r. Pierwszą Międzynarodową Konferencję na temat nielegalnych kurierów gotówkowych. Otrzymała się ona w Sekretariacie Generalnym INTERPOLU w Lyonie, stanowiła doskonałą okazję zarówno dla Policji oraz urzędników celnych do omówienia wspólnych problemów oraz pracy na rzecz konkretnych działań. Omówiono związki między przewoźnikami środków pieniężnych, praniem pieniędzy oraz finansowaniem działalności grup przestępczych, a w szczególności terroryzmu [Interpol holds second international... 2013].

Wychodząc naprzeciw wzrastającemu zagrożeniu oraz kontynuując wysiłki zmierzające do wypracowania skutecznych narzędzi i rozwiązań podjętych podczas konferencji w 2008 r., zorganizowano II Międzynarodową Konferencję w sprawie nielegalnych kurierów gotówkowych. Otrzymała się ona w siedzibie Światowej Organizacji Celnej w Brukseli od 27 do 30 kwietnia 2009 r. W przedsięwzięciu tym uczestniczyło ponad 100 urzędników z 60 krajów i siedmiu organizacji międzynarodowych. Tak jak podczas pierwszej edycji zwrócono szczególną uwagę na określenie wielostronnych metod procedury prania brudnych pieniędzy, w szczególności na praktyki za pośrednictwem kurierów gotówkowych realizujących nielegalny przewóz środków pieniężnych głównie organizacjom przestępczym i terrorystycznym, co stanowi poważne zagrożenie dla stabilności gospodarki światowej. Uczestnicy konferencji przedstawili ogólny obraz obecnych tendencji,

podkreślając nową metodologię wykorzystaną przez grupy przestępcze do prania dochodów pochodzących z przestępstw, w szczególności w formie nielegalnych pieniędzy. Zwrócono również uwagę na konieczność wzmocnienia wzajemnej współpracy organów ścigania na całym świecie oraz skutecznej i wzajemnej realizacji umów o wymianie informacji i danych wywiadowczych. Odniesiono się również do wykonanych już zaleceń w zakresie wdrażania oraz stosowania urządzeń do wykrywania ukrytych pieniędzy i innych form płatności w miejscach strategicznych, takich jak granice. Konferencja zakończyła się wezwaniem krajów do poprawy wymiany informacji na temat kurierów gotówkowych oraz sprawozdań dotyczących zajęć poprzez specjalistyczne bazy danych Interpolu i WCO, dostępne dla społeczności międzynarodowej policji [Interpol_holds second international... 2013].

PODSUMOWANIE

Zwalczanie finansowania organizacji przestępczych i terroryzmu za pośrednictwem kurierów gotówkowych stanowi obecnie jedno z najważniejszych wyzwań, przed którymi stoi społeczność międzynarodowa. Odcięcie tej formy finansowania jest priorytetowym zadaniem nie tylko poszczególnych służb i organów, ale także wielu instytucji i organizacji, które mogą być bezpośrednio wykorzystywane do transferu gotówki tym kanałem. Dlatego też oczywista jest potrzeba wspólnych międzynarodowych inicjatyw prawnych, organizacyjnych i konkretnych działań przeciwko tego typu procederowi. Istotna jest współpraca organów systemu bezpieczeństwa z liniami lotniczymi oraz firmami świadczącymi usługi transportowe dla ludności, ponieważ te podmioty są najczęściej zupełnie nieświadomym współuczestnikiem całego procederu.

Główny nacisk powinien być położony na współpracę, wymianę informacji oraz konkretne działania, w wyniku których możliwe będzie nie tylko przejęcie środków finansowych, ale również skuteczne dotarcie do źródła ich pochodzenia i potencjalnych odbiorców. Jedynie wówczas walka z kurierami gotówkowymi będzie miała sens i przyniesie zamierzone skutki.

Tematyka związana z kurierami gotówkowymi jest w niewielkim stopniu przedmiotem dyskusji podejmowanej w polskiej oraz zagranicznej literaturze i pracach badawczych traktujących o przestępczości zorganizowanej i terroryzmie. Znacznie częściej jest natomiast przedmiotem analiz i sprawdzeń dokonywanych przez instytucje i służby zajmujące się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Są to zagadnienia bardzo istotne i na pewno warte szerszej dyskusji badawczej i naukowej. Bezpośrednim powodem podjęcia pracy nad przestępczymi kurierami gotówkowymi było spostrzeżenie, jakie znaczenie mają oni dla zorganizowanych działań przestępczych. Przez to szczególnego sensu nabiera konieczność zbadania tego obszaru z zamierzeniem budowania podstaw do aktywnego przeciwdziałania i eliminowania tego aspektu przestępczości zorganizowanej. Szczególnie ważne mogłoby być wykorzystanie instrumentów analitycznych i działań z zakresu zbierania danych geoprzestrzennych i ich analizowania. Możliwość śledzenia miejsc i tras przemieszczania się osób wraz z efektywną i bieżącą analizą danych na

ten temat mogą stanowić narzędzie rozpoznania i walki z działalnością nielegalnych kurierów gotówkowych zastępujących rejestrowane przekazy pieniężne. Proces nielegalnego transferu gotówkowego jest szerzej rozpoznany z punktu widzenia problematyki prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, co znalazło odzwierciedlenie w licznych publikacjach i pracach naukowych.

PIŚMIENNICTWO

- Aviation: drug gangs smuggled millions of dollars aboard commercial aircraft, The Chief Officers Network, 2010, http://www.chiefofficers.net/888333888/cms/index.php/news/industries/aviation_shipping_freight/aviation/aviation_drug_gangs_smuggled_millions_of_dollars_ aboard_commercial_ aircrft, dostęp: 17.05.2013 r.
- British sniffer dogs helps Italian fraud squad sniff out cash, 2008. The Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/3550787/British-sniffer-dogs-help-Italian-fraud-squad-sniff-out-cash.html>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Car bomb found in New York's Times Square, BBC Web Page, 2010, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8656651.stm>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Cárdenas G., 2010. Fourteen Venezuelans jailed in US for money laundering, El Universal, http://www.eluniversal.com/2010/05/19/en_eco_esp_fourteen-venezuelans_19A3893331.shtml, dostęp: 17.05.2013 r.
- Colombian Airport Police find \$47,500 cash inside passenger's Stomach, Free Republic Browse, 2004, <http://www.freerepublic.com/focus/fr/1170174/posts>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Conor Laly, Cash seizures on the rise as gangs try to get money out of country, <http://jp-ireland.spaces.live.com/blog/cns!7D84D8D85790AC27!15762.entry>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Conor Laly, Cash seizures on the rise as gangs try to get money out of country, The Irish Times, 2010, <http://www.irishtimes.com/newspaper/ireland/2010/0913/1224278757711.html>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Detecting and preventing cross-border transportation of cash by terrorists and other criminals international best practices, 2005. FATF, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/50/63/34424128.pdf>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Exchange rates, US dollar, European Central Bank Eurosystem, <http://www.ecb.int/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-usd.en.html> dostęp: 17.05.2013 r.
- FBI targets «cash couriers» in raids linked to Time Square bombing probe, Newsmax, Independent American, 2010, <http://www.newsmax.com/Headline/US-Times-Square-Probe/2010/05/13/id/358935>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Fourteen persons charged with conspiracy to smuggle \$3.1 million in cash into Mexico, United States Attorney's virtual office for the Southern District of Texas, 2010, [http://www.justice.gov/usao/txs/1News/Releases/2010%20September/092910%20\\$3.1%20Million%20Seized.htm](http://www.justice.gov/usao/txs/1News/Releases/2010%20September/092910%20$3.1%20Million%20Seized.htm), dostęp: 17.05.2013 r.
- Guarda di Finanza Web Page, Italia, <http://www.gdf.it>, dostęp: 17.05.2013 r.
- G8 Declaration on Counter Terrorism (2009), L'Aquila Summit G8, 2008, http://www.g8italia2009.it/static/G8_Allegato/3._G8_Declaration_on_Counter_Terrorism.pdf, dostęp: 17.05.2013 r.
- Interpol holds second international conference on Illicit Cash Couriers, Interpol 2009, <http://www.interpol.int/News-and-media/News-media-releases/2009/N20090507b>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Interpol web page, <http://www.interpol.int>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Luna-Martinez J. de, Endo I., Barberis C., 2006. The Germany-Serbia remittance corridor. Challenges of establishing a formal money transfer system. World Bank Working Paper 80, 23, 24, 28.

- Ministry of the Interior of Italy, The Roma-Lyons Group, G8 L'Aquila Summit, 2009, http://www.g8italia2009.it/G8/Home/News/G8-G8_Layout_locale-1199882116809_AppGiustizia.htm, dostęp: 17.05.2013 r.
- Newsmax, Independent American Web Page, <http://www.newsmax.com>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Niebezpieczne banknoty, Onet.Waluty, Bloomberg News, 2010, <http://waluty.onet.pl/niebezpieczne-banknoty,18892,3214547,1,news-detal>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Sherer S., 2010. 500-euro bill lifts crime, terror, tax risk, Bank of Italy says, The Bloomberg Company, <http://www.bloomberg.com/news/2010-04-19/500-euro-bill-lifts-crime-terror-tax-risk-bank-of-italy-says.html>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Serious Organised Crime Agency, SOCA UK, <http://www.soca.gov.uk>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Targets Cross-Border Cash Movements by Terrorists and Criminals, Press Release, FATF, 2004, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/8/5/34301987.pdf>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Terrorist financing, Financial Action Task Force, 2008, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/28/43/40285899.pdf>, dostęp: 17.05.2013 r.
- The Association of Chief Police Officers Web Page, <http://www.acpo.police.uk>, dostęp: 17.05.2013 r.
- The Financial Action Task Force Web Page (FATF), <http://www.fatf-gafi.org/>, dostęp: 17.05.2013 r.
- The Financial Conduct Authority Web Page, <http://www.fsa.gov.uk>, dostęp: 17.05.2013 r.
- The Forty recommendations (2003), FATF 2003, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.pdf>, dostęp: 17.05.2013 r.
- The United States Drug Enforcement Administration (DEA), <http://www.justice.gov/dea/index.htm>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Typologies report, NPO Sector Vulnerabilities, Asia/ Pacific Group on Money Laundering, 2011, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/8/17/34849466.pdf>, dostęp: 17.05.2013 r.
- U.S. Customs and Border Protection Web Page, <http://www.cbp.gov>, dostęp: 17.05.2013 r.
- U.S. Immigration and Customs Enforcement, National Bulk Cash Smuggling Center, <http://www.ice.gov/bulk-cash-smuggling-center/>, dostęp: 17.05.2013 r.
- U.S. Immigration and Customs Enforcement Web Page, <http://www.ice.gov/index.htm>, dostęp: 17.05.2013 r.
- World Customs Organization Web Page, <http://www.wcoomd.org/home.htm>, dostęp: 17.05.2013 r.
- Zalecenie III, The Financial Action Task Force (FATF), http://www.fatf-gafi.org/document/19/0,3746,en_32250379_32236920_43775315_1_1_1_1,00.html, dostęp: 17.05.2013 r.
- €500 note no longer available in UK, Serious Organised Crime Agency, SOCA UK, 2010, <http://www.soca.gov.uk/news/225-500-note-no-longer-available-in-uk>, dostęp: 17.05.2013 r.

CASH COURIERS – ALLIES OF CRIMINAL ORGANISATIONS AND TERRORISTS

Abstract. The organised crime as a social and economic phenomenon already a long time ago crossed and still crossing national borders as well as legal boundaries.

The range and scope of its activity is defined by the adjectives: cross-border, international. Criminal groups are increasingly obtain illegal incomes reaching the amounts of billions in different places around the world. The problem is how to transfer or move the illegal money to the recipients, beneficiaries or places further used by the criminals. The official and legal channels of transfers (banks, money remittances institutions) are effectively controlled by governmental and law-enforcement agencies, which mostly prevent their use by international criminals. In such conditions, organised crime starts to lead the transfer of funds directly using cash couriers carrying money to the designated

location. The article describes the dealings of illegal, criminal cash transfers for the purposes of organised groups. The cases of disclosure of illegal transporting the money are described and bears with the details of the perpetrators modus operandi. The paper also contains activities and initiatives undertaken in order to detect and prevent the phenomenon of illegal transfer of funds from and intended for criminal activities. The authors draw attention to the possibility of using geospatial analysis in this area, the more the need to find new solutions to inhibit the flow of criminal money.

Key words: illegal money transfer, cash couriers, transnational organised crime, terrorism

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 6.03.2013